

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Rączka

SSN Romualda Spyt

w sprawie z powództwa D. G., S. G., J. B., R. B., I. D. i A. K.
przeciwko Skarbowi Państwa - Izbie Administracji Skarbowej w Szczecinie
o odprawę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 listopada 2024 r.,
skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie
z dnia 2 grudnia 2022 r., sygn. akt VI Pa 3/21,

**1. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I i oddala apelację
pożwanego w stosunku do D. G., S. G., J. B., R. B. i A. K.;**

**2. uchyla zaskarżony wyrok w pkt: II, III, IV, V, VII, VIII, IX, X, XI,
XIII i zasądza od pozwanego na rzecz powodów: D. G., S. G., J. B.,
R. B. i A. K. kwoty po 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem
zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu
apelacyjnym i kasacyjnym;**

**3. zasądza od pozwanego na rzecz powodów: D. G., R. B. kwoty
po 1.476 (jeden tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć) zł, a na**

rzecz powoda S. G. kwotę 1.605 (jeden tysiąc sześćset pięć) zł, powoda J. B. kwotę 1.000 (jeden tysiąc) zł, zaś na rzecz A. K. kwotę 1.249 (jeden tysiąc dwieście czterdzieści dziewięć) zł tytułem zwrotu kosztów sądowych;

4. oddała skargę kasacyjną w odniesieniu do I. D. i nie obciąża jej obowiązkiem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego strony pozwanej.

[SOP]

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Szczecinie, wyrokiem z dnia 2 grudnia 2022 r., zmienił zaskarżony przez Skarb Państwa – Izbę Administracji Skarbowej w Szczecinie wyrok Sądu Rejonowego Szczecin - Centrum w Szczecinie z dnia 2 grudnia 2020 r. i oddalił powództwa (o odprawę): D. G., S. G., J. B., R. B., I. D., A. S..

W sprawie ustalono, że powodowie byli funkcjonariuszami celnymi, a od dnia 1 marca 2017 r. pełnili służbę w Izbie Administracji Skarbowej w Szczecinie jako funkcjonariusze służby celno-skarbowej. Następnie Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Szczecinie przedstawił powodom propozycję zatrudnienia w ramach korpusu służby cywilnej w Izbie Administracji Skarbowej w Szczecinie, zgodnie z którą każdy z nich miał być zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony.

Powodowie wyrazili zgodę na zaproponowane warunki zatrudnienia, a ich stosunek służbowy wygasł z dniem 31 maja 2017 r. W tej sytuacji wezwali Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w Szczecinie do wydania świadectwa służby i wypłaty odprawy z tytułu zwolnienia ze służby.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że legitymacja bierna w sprawie przysługuje Skarbowi Państwa (por. też uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2020 r., III PZP 7/19, OSNP 2020 nr 7, poz. 63). W dalszej części Sąd Rejonowy analizował orzecznictwo Sądu Najwyższego (zob. uchwałę z dnia 23 stycznia 2019 r., III PZP 5/18, OSNP 2019 nr 7, poz. 80; wyrok z dnia 22 stycznia 2020 r., I PK 217/18, LEX nr

2783269) i doszedł do wniosku, że powodowie nabyli prawo do spornej odprawy, zwłaszcza z racji przekształceń ustawowych, które doprowadziły do ustania stosunku służbowego. Nadto zgodnie z art. 250 ust. 4 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 615, dalej jako ustawa o KAS), powtarzającym zasadniczo treść art. 163 ust. 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1799, dalej jako ustawa o Służbie Celnej), funkcjonariuszowi służby stałej, zwolnionemu ze służby w związku ze zniesieniem lub reorganizacją jednostki organizacyjnej KAS przysługuje odprawa na zasadach i w wysokości określonych w art. 250 ust. 1 - 3 ustawy o KAS. Przepis ten odnosi się (podobnie jak pierwotny przepis ustawy o Służbie Celnej) jedynie do funkcjonariuszy.

W ocenie Sądu Rejonowego, podstawy prawnej roszczenia o odprawę nie może stanowić art. 170 ust. 4 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. poz. 1948, dalej jako pw.KAS), który dotyczy różnych świadczeń przysługujących różnym grupom i w istocie odsyła do stosowania innych przepisów, dotyczących poszczególnych uprawnień. Zatem wobec braku możliwości stosowania uchylonej ustawy o Służbie Celnej, takim przepisem będzie obowiązujący już w dniu 31 maja 2017 r. art. 250 ust. 4 ustawy o KAS.

Sąd Rejonowy podniósł, iż zarówno funkcjonariusz, który nie otrzymał propozycji zatrudnienia lub odmówił jej przyjęcia, jak i funkcjonariusz „ucywilniony” znajdują się w podobnej sytuacji, a po tej czynności traci on bezpowrotnie prawo do odprawy wynikającej z art. 250 ustawy o KAS. Także w sytuacji reorganizacji lub likwidacji jednostki organizacyjnej KAS, w której świadczy pracę, przysługiwać mu będzie jedynie prawo do odprawy pieniężnej, o której mowa w art. 8 ustawy z dnia 13 marca 2013 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1969). Maksymalna wartość takiej odprawy odpowiada trzykrotności miesięcznego wynagrodzenia (po przepracowaniu u danego pracodawcy ponad 8 lat). Tymczasem maksymalna wartość odprawy określonej w art. 250 ustawy o KAS odpowiada sześciokrotności miesięcznego uposażenia.

Sąd odwoławczy uznał stan faktyczny sprawy za bezsporny, a tym samym przyjął ustalenia Sądu Rejonowego za własne. Jednak nie podzielił dokonanej przez Sąd pierwszej instancji wykładni prawa materialnego, w szczególności art. 170 ust. 1 w związku z art. 170 ust. 4 pw.KAS. Po pierwsze, sytuacji powodów nie regulują wyżej wskazane przepisy, podobnie jak art. 250 ust. 4 ustawy o KAS, gdyż on dotyczy funkcjonariuszy zwolnionych ze służby w związku ze zniesieniem lub reorganizacją nowoutworzonych jednostek organizacyjnych KAS, a nie funkcjonariuszy, których stosunki służbowe wygasły lub uległy przekształceniu w myśl art. 170 pw.KAS. Potwierdza to stanowisko Sądu Najwyższego, który w uzasadnieniu wyroku z dnia 22 kwietnia 2022 r. (I PSKP 64/21) wskazał, że art. 250 ust. 4 ustawy o KAS daje możliwość uzyskania odprawy pieniężnej w przypadku zwolnienia funkcjonariusza ze służby na skutek zniesienia lub reorganizacji jednostki organizacyjnej KAS. Nie może mieć on jednak zastosowania do osoby, która nie stała się funkcjonariuszem Krajowej Administracji Skarbowej, ponieważ otrzymała jedynie propozycję zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, którą przyjęła. Funkcjonariusz dawnej służby celnej (Celno-Skarbowej), którego stosunek służbowy wygasł nie może też otrzymać odprawy na podstawie ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników, gdyż ta odprawa przysługuje pracownikowi o statusie członka korpusu służby cywilnej, którego stosunek pracy wygasł na podstawie art. 170 ust. 1 pw.KAS (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2019 r., III PZP 5/18, OSNP 2019 nr 7, poz. 80).

Analiza wyżej przedstawionych przepisów prowadzi do jednoznacznego wniosku, że powodowie nie spełnili warunków do uzyskania odprawy pieniężnej, albowiem ustawodawca nie ustanowił regulacji prawnej przyznającej im prawo do tej odprawy, zwłaszcza w przypadku ustania stosunku służbowego i dalszej kontynuacji zatrudnienia w związku z przyjęciem propozycji dalszej pracy na podstawie umowy o pracę. Z uwagi na brak podstawy materialnej do przyznania powodom odprawy w sytuacji ustania stosunku służbowego i przyjęcia przez nich propozycji zawarcia umowy o pracę, ich powództwa podlegają oddaleniu.

W przypadku powódki J. B., z którą rozwiązano umowę o pracę z dniem 27 lipca 2020 r. z powodu przejścia na emeryturę i przyznano jej z tego tytułu odprawę

pieniężną w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia na podstawie art. 94 ustawy z dnia 21 listopada 2008 o Służbie Cywilnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 409), żądaniu odprawy pieniężnej z tytułu ustania stosunku służbowego i przyjęcia propozycji dalszego zatrudnienia sprzeciwia się treść artykułu 170 ust. 4a ustawy z dnia 24 lutego 2017 r. o zmianie ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej i ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej z dnia 16 listopada 2016 r. oraz art. 250 ust. 1 i 4 ustawy o KAS. Przepisy te wykluczają zbieg jednorazowej odprawy z tytułu zwolnienia ze służby w związku z przejściem na emeryturę ze zwolnieniem ze służby w związku ze zniesieniem lub reorganizacją jednostki organizacyjnej KAS.

Również przywrócenie powódki I. D. do służby stałej w Służbie Celno-Skarbowej z dniem 1 lipca 2020 r. stanowi przeszkodę do zasądzenia odprawy pieniężnej w myśl art. 250 ust.4 ustawy o KAS, albowiem powódka nie została zwolniona ze służby w związku z reorganizacją lub likwidacją jednostki KAS.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, kolejny zasadniczy powód do odmowy przyznania powodom odpraw jest związany z samą funkcją odprawy, której celem jest przede wszystkim niwelowanie skutków socjalnych utraty zatrudnienia w sytuacji, w której były pracownik mógłby zostać bez środków do życia. Ta sytuacja nie ma miejsca w stosunku do powodów, którzy kontynuują zatrudnienia, a więc nie pozostają bez środków do życia. Ich sytuacja jest diametralnie inna od tych funkcjonariuszy, którym stosunek służbowy (stosunek pracy) wygasł wobec nieotrzymania propozycji dalszej służby (pracy) lub odmowy ich podjęcia. Idąc tym tokiem myślenia należy stwierdzić, że przyznanie powodom odpraw mimo, że dalej kontynuują zatrudnienie, bądź wstępują ponownie do służby, stawiałoby ich w zdecydowanie lepszej sytuacji od tych funkcjonariuszy, którym stosunek służbowy wygasł, bowiem ci ostatni mogą liczyć wyłącznie na odprawę.

Mając powyższe na względzie, Sąd orzekł z mocy art. 386 § 1 k.p.c.

Wyrok w całości skargą kasacyjną zaskarżył pełnomocnik powodów, podnosząc naruszenie art. 171 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 170 ust. 1 pkt 1-2, ust. 3 i 4 pw.KAS w związku z art. 163 ust. 4 ustawy o Służbie Celnej, przez błędną wykładnię prowadzącą do uznania, iż przepisy ustawy wprowadzającej nie przewidują odprawy w sytuacji faktycznej powodów, wobec przyjęcia przez nich

propozycji zatrudnienia w oparciu o umowę o pracę, co miałoby skutkować samoistnym „przekształceniem” stosunku służby w stosunek pracy przy jednoczesnym pominięciu konieczności wypłaty odpraw powodom jako funkcjonariuszom zwolnionym ze służby i dokonania jedynie wykładni językowej wskazanych przepisów prawa, w oderwaniu od innych zasad wykładni, podczas gdy przy zastosowaniu wykładni funkcjonalnej i systemowej zasadne jest przyjęcie, iż powodowie utracili status funkcjonariuszy wskutek zwolnienia ich ze służby i jest to okres zamknięty, wobec przyjęcia przez nich propozycji w przedmiocie zatrudnienia ich jako pracowników korpusu cywilnego, co w konsekwencji spowodowało, iż wypłata odpraw z tytułu zakończenia służby stała się należna, a to z uwagi na powstanie negatywnych konsekwencji dla powodów w postaci utraty statusu funkcjonariusza, przy czym decyzja ta nie była podjęta w sposób swobodny, albowiem odmowa przyjęcia otrzymanej propozycji skutkowałaby utratą stałego zatrudnienia, a tym samym źródła utrzymania, co stanowi, iż przedmiotowa propozycja zatrudnienia jedynie pozornie pozostawiała powodom możliwość wyboru co do jej akceptacji bądź odrzucenia, albowiem nieprzyjęcie warunków zaproponowanych powodom pociągało za sobą jednoznacznie negatywne dla nich następstwa, a wobec kompensacyjnego charakteru przedmiotowej odprawy, która ma stanowić wyrównywanie niekorzystnych konsekwencji wynikających z zakończenia pełnienia służby, w tym braku możliwości noszenia munduru, niemożności nabycia prawa do emerytury na zasadach przysługujących funkcjonariuszom, pozbawienia stopni oficerskich nadanych dożywotnio, dostępu do ścieżki awansowej dla funkcjonariuszy KAS, szczególnej ochrony prawnej, dodatkowego urlopu wypoczynkowego, płatnego urlopu zdrowotnego, wyróżnień, dodatków do uposażenia, nagród i innych uprawnień związanych ze stosunkiem służby; alternatywnie skarżący wskazał, że gdyby Sąd Najwyższy uznał, że powyżej przywołana podstawa prawna nie ma zastosowania do żądania procesowego powodów o wypłatę odprawy, to zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił obrazę przepisów prawa materialnego, to jest art. 250 ust. 4 ustawy o KAS, która to podstawa prawna stanowi alternatywne normatywne oparcie dla zasadności powództwa w niniejszej sprawie, które to naruszenie nastąpiło, przez błędną wykładnię, iż przepis ten nie ma w ogóle zastosowania do sytuacji powodów, co

skutkowało niezastosowaniem go, a w konsekwencji zmianą wyroku Sądu pierwszej instancji, wobec dokonania jedynie wykładni językowej w oderwaniu od innych zasad wykładni, podczas gdy przy zastosowaniu wykładni funkcjonalnej i systemowej zasadne jest przyjęcie, iż powodowie od 1 marca 2017 r. stali się funkcjonariuszami w ramach Krajowej Administracji Skarbowej, wobec zachowania przez nich ciągłość służby po reorganizacji, która skutkowała powstaniem Krajowej Administracji Skarbowej i pozostali nimi do 31 maja 2017 r., kiedy to utracili status funkcjonariuszy wskutek zwolnienia ich ze służby i jest to okres zamknięty, a co nastąpiło wobec przyjęcia przez nich propozycji zatrudnienia jako pracowników korpusu cywilnego; ich stosunek służby wygasł, przy czym zmiana formy zatrudnienia nie wynikała z woli powodów, a ze zmian dokonanych w strukturach zatrudnienia związanych z reorganizacją Krajowej Administracji Skarbowej, a skoro powyższe przekształcenie stosunku administracyjnego w stosunek cywilny wynikający z prawa pracy jest równoznaczne z zakończeniem służby, to właśnie reorganizacja stanowiła podstawę do wypłaty powodom odpraw. Jednocześnie ewentualna luka prawna w zakresie braku jednoznacznego przepisu odnoszącego się wprost do wypłaty odpraw funkcjonariuszom, którzy przyjęli propozycję zatrudnienia została dostrzeżona przez ustawodawcę w późniejszym czasie i dlatego w dniu 1 stycznia 2018 r. weszły w życie ust. 10-12 do art. 174 ustawy o KAS (wyłączające możliwość uzyskania odprawy w sytuacji zakończenia pełnienia służby i rozpoczęcia pełnienia pracy), przy czym powodowie zakończyli pełnić służbę w dniu 31 maja 2017 r., a w konsekwencji uznać należy, iż przepis art. 174 ust. 10-12 ustawy o KAS nie ma zastosowania do powodów, a wypłata odpraw z tytułu zakończenia służby stała się należna z uwagi na powstanie negatywnych konsekwencji dla powodów w postaci utraty statusu funkcjonariusza, przy czym decyzja ta nie była podjęta w sposób swobodny, albowiem odmowa przyjęcia otrzymanej propozycji skutkowałaby utratą stałego zatrudnienia, a tym samym źródła utrzymania, co stanowi, iż przedmiotowa propozycja zatrudnienia jedynie pozornie pozostawiała powodom możliwość wyboru co do jej akceptacji bądź odrzucenia.

Mając powyższe na uwadze, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie w całości oraz oddalenie apelacji pozwanego Skarbu Państwa- Izby Administracji Skarbowej w Szczecinie w całości

oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie odwoławcze i kasacyjne.

W odpowiedzi na skargę pozwany, reprezentowany przez Prokuratorię Generalną RP, wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i orzeczenie o kosztach procesu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skargę kasacyjną należy uznać za zasadną w stopniu uprawniającym Sąd Najwyższy do wydania wyroku reformatoryjnego (z wyjątkiem dotyczącym jednej z powódek, o czym niżej).

Zasadny okazał się zarzut naruszenia art. 171 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 170 ust. 1 pkt 1 i 2, ust. 3 i 4 p.w.KAS) w związku z art. 163 ust. 4 ustawy o Służbie Celnej. Przede wszystkim Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 6 lutego 2024 r., III PZP 2/23 (OSNP 2024 nr 7, poz. 69) stwierdził, że funkcjonariuszowi służby celnej, który zgodnie z art. 165 ust. 3 p.w.KAS stał się funkcjonariuszem Służby Celno-Skarbowej pełniącym służbę w jednostkach Krajowej Administracji Skarbowej i który następnie przyjął propozycję, o jakiej mowa w art. 165 ust. 7 tej ustawy, określającą nowe warunki zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, stając się zgodnie z art. 171 ust. 1 wyżej wymienionej ustawy pracownikiem zatrudnionym w Krajowej Administracji Skarbowej na podstawie umowy o pracę, przysługuje - w związku z zakończeniem służby - prawo do odprawy pieniężnej. Uzasadniając swoje stanowisko, Sąd Najwyższy wskazał, że problematyka skutków tzw. „ucywilnienia” stosunków służbowych funkcjonariuszy Służby Celnej przez regulację p.w.KAS stała się już przedmiotem bogatego orzecznictwa sądowego, w tym orzeczeń Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego. Naczelny Sąd Administracyjny przedstawił koncepcję „przekształcenia” administracyjnoprawnego stosunku służby w stosunek pracy w uchwale składu siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 1 lipca 2019 r., I OPS 1/19 (ONSAiWSA 2019 nr 5, poz. 71). Jednak koncepcja ta została odrzucona w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienie z dnia 4 lutego 2021 r., II PSKP 6/21, LEX nr 3117767; uchwała Sądu Najwyższego z 19 lutego 2020 r., III PZP 7/19, OSNP 2020 nr 7, poz. 63), który przyjął, że w zaistniałej sytuacji doszło do ustania stosunku służbowego i nawiązania

w jego miejsce stosunku pracy. We wskazanej wyżej uchwale III PZP 7/19 (tak samo w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2021 r., II PSKP 6/21), Sąd Najwyższy uznał, że - zawierając umowę o pracę - strony stosunku służbowego jednocześnie przyjmują, iż ulega zakończeniu dotychczasowy administracyjnoprawny stosunek służbowy funkcjonariusza służby celno-skarbowej. Nie jest to jednak „przekształcenie”, w którym nowy stosunek pracy zastępuje poprzedni. Ta zmiana ma u podstaw ukształtowaną ustawą alternatywę, w której istnieje wybór między przyjęciem propozycji zatrudnienia na podstawie umowy o pracę a wygaśnięciem stosunku służbowego. Wybór zatrudnienia pracowniczego nie oznacza zatem, że stosunek służbowy nie kończy się. Ustanie w takiej sytuacji stosunku służbowego, wynikające w istocie z uzgodnienia, że funkcjonariusz będzie zatrudniony jako pracownik, uzasadnia stwierdzenie, że dochodzi do zwolnienia z pełnienia dotychczasowej służby. W konsekwencji powyższego Sąd Najwyższy przyjął, że były funkcjonariusz celny ma prawo do otrzymania świadectwa służby na podstawie art. 188 ust. 1 ustawy o KAS w związku z art. 171 ust. 1 pkt 2 p.w.KAS.

W wyroku z dnia 17 maja 2023 r., I PSKP 20/22 (OSNP 2024 nr 1, poz. 3.) Sąd Najwyższy dokonał już wyboru jednego z kierunków wykładni i przyjął, że funkcjonariuszowi Służby Celno-Skarbowej, który przyjął propozycję zatrudnienia na podstawie art. 171 ust. 1 p.w.KAS przysługuje odprawa pieniężna na mocy art. 163 ust. 4 ustawy o Służbie Celnej (w związku ze stosowanym odpowiednio art. 170 ust. 3 i 4 p.w.KAS).

W orzecznictwie zwrócono również uwagę, że wygaśnięcie stosunku służbowego funkcjonariusza, który nie otrzymał propozycji zatrudnienia oraz funkcjonariusza, który odmówił propozycji zatrudnienia traktuje się jako zwolnienie ze służby w związku z likwidacją urzędu albo zniesieniem jednostki organizacyjnej. W aspekcie prawa do otrzymania świadectwa służby funkcjonariusz Służby Celno-Skarbowej, który przyjął propozycję pracowniczego zatrudnienia nie może być w innej (gorszej) sytuacji, czyli pozostać bez świadectwa służby (tak uchwała III PZP 7/19). Istnieje zatem możliwość uznania takiego samego zapatrywania w odniesieniu do prawa do odprawy pieniężnej i wypełnienia luki w drodze analogii przez przyjęcie, że funkcjonariuszowi Służby Celno-Skarbowej, którego stosunek służbowy wygasł a następnie uległ „przekształceniu” w stosunek pracy na podstawie p.w.KAS,

przysługuje odprawa na podstawie art. 163 ust. 4 ustawy o Służbie Celnej w związku ze stosowanym odpowiednio art. 170 ust. 3 i 4 p.w.KAS. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2022 r., I PSKP 64/21, LEX nr 3341009).

Podstawa do przyjęcia poglądu o przysługiwaniu odprawy w takiej sytuacji wynika z prokonstytucyjnej wykładni przepisów ustawowych, uwzględniającej zasadę równości wobec prawa i równego traktowania przez władze publiczne. Ten wątek stracił z pola widzenia Sąd Okręgowy, choć otoczenie normatywne (w tym późniejsze nowelizacje) skłaniać powinny do szerzenia pola interpretacyjnego.

Sąd Najwyższy stanął zatem na stanowisku, zgodnie z którym, mimo że prawo do odprawy nie wynika wprost z art. 170 ust. 1 p.w.KAS, konieczne jest odstępianie od jego wykładni językowej na rzecz wykładni funkcjonalnej i systemowej. Taka możliwość wynika z analizy orzeczeń Sądu Najwyższego, w których podkreśla się trafnie, że odejście od wyników wykładni językowej jest uzasadnione wtedy, gdy prowadzi ona do absurdu albo do rażąco niesprawiedliwych lub irracjonalnych konsekwencji lub gdy zachodzi sprzeczność jej wyników z podstawowymi założeniami systemu prawnego albo niemożność jej akceptacji ze względów moralnych lub społecznych (por. np. uzasadnienie uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2004 r., III CZP 37/04, OSNC 2005 nr 3, poz. 42, uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2005 r., I KZP 18/05, OSNKW 2005 nr 9, poz. 74 i z dnia 23 maja 2012 r., OSNC 2012 nr 10, poz. 118).

W ocenie Sądu Najwyższego, wyrażonej w omawianym wyroku, odprawa w służbach mundurowych ma charakter gratyfikacji za wieloletnią służbę dla Rzeczypospolitej Polskiej. Jest to dodatkowym uzasadnieniem dla jej wypłaty osobie, która w sposób niezawiniony i wbrew swojej woli służbę tę kończy. W przypadku funkcjonariusza, którego służba na skutek przyjęcia zaproponowanych warunków zatrudnienia na stanowisku w ramach korpusu służby cywilnej uległa zakończeniu i który utracił szereg uprawnień składających się na tzw. „prawo do munduru”, konieczne jest zrekompensowanie mu dotychczasowych szczególnych warunków służby związanych z pracą w formacji mundurowej. Sąd Najwyższy wskazał, że art. 64 ust. 2 Konstytucji RP jest uznaną w orzecznictwie Sądu Najwyższego podstawą uzasadniającą przyznanie świadczenia funkcjonariuszom (por. uchwała

siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2006 r., III PZP 1/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 227).

Tym samym funkcjonariuszowi należna jest odprawa na podstawie art. 163 ust. 4 ustawy o Służbie Celnej. Odnosząc się do powołanego przez Sąd Apelacyjny wyroku Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2022 r., I PSKP 64/21 należy natomiast wskazać po pierwsze, że wyrok ten zapadł przed podjęciem przez Sąd Najwyższy omówionej uchwały, a po drugie Sąd Najwyższy nie stwierdził w treści uzasadnienia braku prawa do odprawy w przypadku analogicznym jak w niniejszej sprawie. W uzasadnieniu cytowanego wyroku Sąd Najwyższy wyboru przedstawionych kierunków wykładni ostatecznie nie przesądził, pozostawiając decyzję o ewentualnym przyznaniu powodowi odprawy lub odmowie jej przyznania Sądowi drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy, czego przyczyną było niewłaściwe oznaczenie strony pozwanej a w konsekwencji brak właściwej jej reprezentacji i zastępstwa w postępowaniu kasacyjnym przed Sądem Najwyższym.

Nie ma także racji Sąd Okręgowy, że uzyskanie przez powódkę J. B. prawa do emerytury w 2020 r. wyklucza jej prawo do odprawy. Na sytuację tej osoby należy spojrzeć sekwencyjnie. Utraciła ona status funkcjonariusza (2017 r.), a więc doszło do ziszczenia się podstawy do wypłaty odprawy pieniężnej. Podjęcie przez nią pracy na podstawie umowy o pracę i wykonywanie jej do 27 lipca 2020 r. (przez trzy lata) zrywa związek czasowy, który mógłby potencjalnie wykluczyć jej prawo do odprawy z uwagi na późniejsze uzyskanie prawa do emerytury i tym samym odprawy emerytalnej. Wskazany przez Sąd Okręgowy art. 94 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 409) przewiduje prawo do odprawy emerytalnej z tytułu zakończenia pracowniczego stosunku pracy, a nie służby, co oznacza, że wskazane przez Sąd odwoławczy reguły kolizyjne mogą się ziścić w razie związku temporalnego między utratą statusu funkcjonariusza i jednoczesnym przejściu na emeryturę takiego „ucywilnionego” pracownika.

Sumując powyższe, w tej części Sąd Najwyższy orzekł z mocy art. 398¹⁶ oraz art. 98 § 1 w związku z art. 398²¹ k.p.c.

Nie ma natomiast racji skarżący, że zasługuje na uwzględnienie skarga kasacyjna w odniesieniu do I. D., która – co wynika z wiążących ustaleń – została przywrócona do służby. Taki stan rzeczy oznacza, że nie doszło do ziszczenia się

przesłanki związanej z uruchomieniem prawa do odprawy pieniężnej. Restytucja stosunku służbowego przywraca zobowiązanie jednostki do dalszego zatrudnienia funkcjonariusza, odpada więc podstawa do świadczenia w postaci odprawy. W orzecznictwie (na tle spraw pracowniczych, a więc najbliższych omawianemu aktualnie problemowi) jednolicie przyjmuje się, że po przywróceniu do pracy (tu służby) wypłacone (albo, których wypłaty się domaga) pracownikowi (funkcjonariuszowi) poprzednio świadczenia w związku z rozwiązaniem stosunku pracy (służby) stają się świadczeniami nienależnymi (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 października 2007 r., II PK 29/07, Monitor Prawa Pracy 2008 nr 1, s. 30; z dnia 11 września 2007 r., II PK 21/07; z dnia 26 czerwca 2006 r., II PK 330/05, OSNP 2007 nr 13-14, poz. 188; z dnia 3 lutego 2006 r., II PK 158/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 357). Sąd Najwyższy jedynie wyjątkowo przyjmuje możliwy zbieg roszczeń z art. 45 § 1 k.p., ale wyłącznie w przypadku żądania odszkodowania z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy i o odprawę pieniężną wypłacaną z tytułu zwolnień grupowych.

Skarżący w uzasadnieniu skargi kasacyjnej gubi ten wątek i nie rozwija argumentów, które w tym wypadku uzasadniałby uwzględnienie skargi kasacyjnej. Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł z mocy art. 398¹⁴ k.p.c. i art. 102 k.p.c.

[r.g.]

[a.ł.]